

**Rapport
eerste fase
Beleidsstafel Droogte**

---

definitief

Opdrachtgever: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Projectnummer: 18i257

Versie: 4.0

4 april 2019

INFRAM B.V.

Postbus 150

3950 AD MAARN

Tel: +(0)343 – 745 600

www.infram.nl

Projectgegevens

Titel: Rapport eerste fase Beleidstafel Droogte
Versie: 4.0
Status: definitief
Datum: 4 april 2019
Opdrachtgever: Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Projectnummer: 18i257

Auteurs:
In samenwerking met:

Getoetst door:

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Resultaten urgente vraagstukken	4
2.1	Verdringingsreeks voorzien van verduidelijkende handleiding	4
2.2	Zet met meer urgentie in, op een klimaatrobuust en gekoppeld grond- en oppervlaktewatersysteem	6
2.3	Nadere afspraken en maatregelen nodig rond drinkwater en oppervlaktewater	10
2.4	Waterverdeling IJsselmeer uitwerken voor het kwantiteits- en kwaliteitsvraagstuk	12
2.5	Verbeteren data- en informatievoorziening essentieel voor keuzeprocessen waterverdeling	14
2.6	Duidelijke communicatie vergt afstemming	16
2.7	Nut en noodzaak van debietafhankelijke lozingen	17
2.8	Internationale samenwerking over stroomgebieden	18
2.9	Crisismaatregelen effectief, maar economische schade is opgetreden	21
3	Proces Beleidstafel Droogte	24
3.1	Doorlopen proces	24
3.2	Vervolgproces Beleidstafel Droogte najaar 2019	24
	Bijlage 1 Betrokken partijen	26

1 Inleiding

Aanleiding voor de Beleidstafel Droogte

Het voorjaar, de zomer en het najaar van 2018 waren uitzonderlijk droog. Daardoor is schade opgetreden in de landbouw, in natuurgebieden en in andere economische sectoren. In bebouwd en landelijk gebied was sprake van waterkwaliteitsproblemen en extra bodemdaling door lage grondwaterstanden. De scheepvaart had ernstige problemen, door geringe vaardiepten en beperkingen bij sluizen. Als gevolg daarvan ontstonden ook knelpunten bij de grondstoffenvoorziening voor de bouw en bevoorrading van tankstations.

De verzilting was in sommige gebieden ernstiger dan verwacht en leidde tot problemen voor de drinkwatervoorziening, landbouw en natuur. Tenslotte is de grote vraag of de grondwaterpeilen zich voldoende herstellen, vóór het begin van het droogteseizoen van 2019.

Het managementteam watertekorten (MTW) constateerde dat tijdens de droogte op diverse terreinen vragen leven bij partijen over verantwoordelijkheden, bevoegdheden, keteneffecten en effectiviteit van maatregelen. Daarom heeft de minister van Infrastructuur en Waterstaat met de betrokken partijen afgesproken om een Beleidstafel Droogte in te richten. Het doel van de Beleidstafel Droogte is om met de kennis van de betrokken experts de verschillende vraagstukken die zijn gerelateerd aan droogte te evalueren, conclusies te trekken en aanbevelingen te doen, zodat Nederland nog beter is voorbereid op het droogteseizoen van 2019 en daarna.

Onderverdeling in vraagstukken voorjaar en najaar 2019

De Beleidstafel Droogte heeft op basis van een inventarisatie 16 urgente vraagstukken geïdentificeerd, die voor het droogteseizoen van 2019 voorzien moeten zijn van een antwoord. De eerste tranche. Daarnaast zijn er circa 15 acties op minder urgente vraagstukken gezet, de tweede tranche. De tweede tranche vraagstukken gaan onder meer over waterverdeling, internationale verdragen, (klimaatbestendige) landbouw en natuur, beleid waterkwaliteit en (lange termijn) handelingsperspectieven voor de scheepvaart, stedelijk gebied en industrie bij droogte. In september/oktober 2019 worden de resultaten van de tweede tranche verwacht. Die resultaten worden gepresenteerd in de eindrapportage van de Beleidstafel Droogte.

In deze rapportage worden de volgende urgente vraagstukken behandeld: de verdringingsreeks, grondwater, drinkwater (wetgeving en casuïstiek), waterverdeling IJsselmeer, data en informatievoorziening inclusief minst gepeilde diepte voor waterverdeling en scheepvaart, effectiviteit maatregelen 2018 en economische effecten.

Uitkomsten eerste tranche vraagstukken

Voor de 16 urgente vraagstukken, de eerste tranche, heeft in de periode van 20 december 2018 tot 15 februari 2019 een eerste uitwerking plaatsgevonden. Professionals, voornamelijk uit de waterwereld, hebben deze uitwerking zo goed mogelijk uitgevoerd, gegeven de beschikbare (doorloop) tijd. Een aantal uitwerkingen loopt nog, zoals de evaluatie van genomen maatregelen in het regionale watersysteem en de evaluatie crisisaanpak.

Deze rapportage beschrijft in hoofdstuk 2 de belangrijkste uitkomsten en aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte voor de urgente vraagstukken. Dit zijn vraagstukken waarmee voor aanvang van het droogteseizoen 2019 gestart moet worden, met als doel dat deze op korte termijn geïmplementeerd kunnen worden. Uiteraard is het streven om alle maatregelen, beleidsmaatregelen, kennis- en operationele maatregelen zo snel als mogelijk te realiseren. Echter, wat mogelijk is afhankelijk van beschikbare capaciteit en budget. Daarnaast is voor sommige maatregelen simpelweg meer doorlooptijd nodig. Een goed inzicht in benodigde middelen bij de maatregelen is nog niet beschikbaar. De verschillende organisaties doen een inschatting van de benodigde middelen en zijn verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen ervan. De Beleidstafel Droogte bespreekt op 15 mei de benodigde inzet voor het uitvoeren van de maatregelen en stelt indien nodig prioriteiten.

Hoofdstuk 2 is thematisch ingedeeld. Elke paragraaf behandelt een thema en bevat de uitwerking van de urgente vraagstukken, een overzicht van operationele maatregelen die door de waterbeheerders voorgesteld worden voor het droogteseizoen 2019, aanbevelingen rond beleid(svragen) lange termijn en kennisvragen.

Hoofdstuk 3 beschrijft hoe deze rapportage tot stand is gekomen. Vervolgens wordt het nog te doorlopen proces beschreven van de tweede tranche maatregelen.

Advies Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving

Het overlegorgaan Fysieke leefomgeving (OFL), bestaande uit vertegenwoordigers van diverse belangengroepen heeft de beleidstafel geadviseerd. De samenstelling is beschreven in bijlage 1. Het overlegorgaan spreekt over het algemeen grote herkenning en draagvlak uit over de aanbevelingen. In haar advies gaat de overlegorgaan Fysieke leefomgeving in op de aanbevelingen uit deze rapportage. De adviezen van het OFL staan beschreven in de betreffende paragrafen van hoofdstuk 2. Belangrijke algemene noties zijn: de leden van het OFL zijn erg betrokken bij de thematiek, zij bieden hun kennis aan en tevens bieden zij aan mee te denken of mee te werken aan oplossingen. Bijvoorbeeld bij de handleiding verdringingsreeks of via een 'ketentafel' over scheepvaart, internationale afspraken en economische effecten. Ook hecht het OFL waarde aan goede en tijdige communicatie, zodat partijen kunnen anticiperen, waarbij zij coördinatie van zowel de boodschap als de boodschapper (wie is contactpersoon) belangrijk vinden.

Advies Wetenschappelijke commissie

Een onafhankelijke wetenschappelijke commissie heeft haar advies gegeven (de samenstelling is beschreven in bijlage 1). De commissie onderschrijft op hoofdlijnen de aanbevelingen in deze rapportage. Citaat: "De voorgenomen maatregelen lijken grotendeels logisch, vanzelfsprekend, zinnig en uitvoerbaar. Ze zijn coherent en consistent (mits ze ook in samenhang worden opgevolgd). De meesten aanbevelingen zullen op een betrouwbare eenduidige manier leiden tot verbeteringen. De onderliggende analyse (onder de aanbevelingen) is een combinatie van expert judgement van deskundigen en ervaringen uit de praktijk."

De commissie stelt dat de beleidstafel een beperkte analyse van de droogteproblematiek heeft gemaakt en dat de beleidstafel een snelle sprong van probleem naar oplossing maakt. Een diepgaande probleemanalyse inclusief kennishiaten en robuustheid voor extreme scenario's ontbreekt, terwijl dit mogelijke wel tot "goedkopere en meer robuuste oplossingen" kan leiden. De waarneming van de

commissie is zeker herkenbaar voor deze rapportage met focus op urgente acties die voor het komende droogteseizoen moeten worden opgepakt. In de meer structurele aanpak voor zoetwater die in deze rapportage wordt benoemd en veelal bij het Deltaprogramma is belegd, wordt wel degelijk aandacht besteed aan de robuustheid voor meerdere klimaat-, economische en beleidsscenario's. In het Deltaprogramma wordt ook via een proces van trechtering gewerkt, via mogelijke naar kansrijke en voorkeursmaatregelen, juist om onconventionele maatregelen volwaardig mee te nemen in de afwegingen. De aanbevelingen van de commissie worden dus onderschreven en opgepakt waarbij ook dankbaar gebruik zal worden gemaakt van het aanbod vanuit de kenniswereld om actief bij te dragen.

De commissie heeft daarnaast adviezen gegeven over de wijze van opvolging van de aanbevelingen en de daarbij benodigde kennis en informatie. Deze adviezen worden meegegeven aan de actiehouders van de aanbevelingen. De commissie benadrukt het belang van goede en eenduidige gegevens. Daarnaast adviseert de commissie gebruik te maken van de kennis beschikbaar uit de lopende EU/NWO onderzoeken.

De leden van de beleidstafel gaan aan de slag om data te delen (zie aanbeveling 15 en 16). Daarnaast is het ministerie van IENW in gesprek met de beheerders van het Nederlands Hydrologisch Instrumentarium (NHI) over het 'up-to-date'-brengen van het NHI. Dit vraagt echter een gezamenlijke inspanning van alle gebruikers. Tenslotte verwacht het KNMI eind 2019 een verbeterde droogte indicator uit te brengen.

2 Resultaten urgente vraagstukken

Dit hoofdstuk beschrijft conclusies, aanbevelingen en acties van de urgente vraagstukken. Gekozen is voor een thematische indeling, omdat resultaten uit verschillende urgente vraagstukken vergelijkbare uitkomsten en aanbevelingen opleveren. De korte termijn beleidspunten (aanbevelingen) zijn besproken op de Beleidstafel Droogte van maart 2019 en in de Stuurgroep Water van april 2019. Daarnaast zijn er vele aanbevelingen voor (operationele) maatregelen en acties voor het komende droogteseizoen, aanbevelingen voor kennisontwikkeling en beleid lange termijn. Aanbevelingen op operationeel gebied beschouwt de Beleidstafel Droogte als no-regret maatregelen. Ze adviseert de waterbeheerders deze maatregelen voor te bereiden of in uitvoering te nemen. Kennisvragen zal de Beleidstafel Droogte beleggen bij de reguliere kennisprogramma's en kennisagenda's.

2.1 Verdringingsreeks voorzien van verduidelijkende handleiding

Aanbeveling 1

Beleidstafel Droogte adviseert de Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen (SMWO) om een verduidelijkende handleiding bij de nationale verdringingsreeks op te stellen, met daarin een nadere toelichting op de categorieën, definities en hoe hiermee in de praktijk om te gaan. Zorg dat de waterbeheerders en gebruikers goed betrokken worden zodat de handleiding goed landt. Borg dat deze handleiding wordt toegevoegd aan het Landelijk Draaiboek Watertekort en Droogte (LDWD). Maak duidelijk dat ruimte blijft voor bestuurlijke afwegingen.

Actiehouder: Rijkswaterstaat i.s.m. waterschappen, IPO, EZK, LNV en IenW, uiteindelijk vast te stellen in de SMWO.

Termijn: mei 2019 (eerste aanzet voor de handleiding conceptversie) en april 2020 een definitieve versie.

Aanbeveling 2

De Beleidstafel Droogte adviseert de waterbeheerders om in 2019 een nadere regionale uitwerking van de verdringingsreeks op te stellen van de wijze waarop in de praktijk omgegaan wordt met de prioritering. Doe dit op basis van de aanzet van de handleiding en betrek die ervaring in het opstellen van de definitieve handleiding. Betrek daar waar nodig bij de uitwerking van de verdringingsreeks de stakeholders.

Actiehouder: waterschappen, provincies en RWS in de regionale droogte overleggen.

Termijn: 2020

Aanbeveling 3

De Beleidstafel Droogte adviseert het IPO om de werkversie 2019 "Categorie 1 Natuur" te gebruiken in 2019. Laat deze kaart actualiseren en vervolgens vaststellen met een toelichting wat onder kritische omstandigheden wordt verstaan. Leg hierin vast hoe de geactualiseerde kaarten actueel gehouden gaan worden. Ontsluit deze informatie aan de crisisorganisaties.

Actiehouder: IPO i.s.m. provincies, waterschappen en terreinbeheerders

Termijn: april 2019 (werkversie 2019); 2020 geactualiseerde kaart.

Aanbeveling 4

De Beleidstafel Droogte adviseert RWS en de waterschappen om te bepalen wat de juridische verhouding is tussen de afspraken in de verschillende waterakkoorden en de verdringingsreeks.

Actiehouder: RWS en waterschappen i.s.m I&W

Termijn: April 2020

Aanbeveling 5

De Beleidstafel Droogte adviseert de waterbeheerders om de informatievoorziening aan en bewustwording van de gebruikers van zoetwater te verbeteren, zowel voorafgaand aan als tijdens een droogteperiode. De verwachtingen van de gebruikers over de mogelijkheden van de waterbeheerders om de watervoorziening te optimaliseren worden hierdoor beter gemanaged. Doe dit door inzicht te geven in kwetsbaarheid van (deel)gebieden voor droogte (waterbeschikbaarheid, stresstesten) en ga de dialoog aan met de gebruikers. Op basis daarvan kunnen gebruikers zelf maatregelen nemen, alternatieven zoeken en in gesprek gaan met waterbeheerders over een doelmatige aanpak van de droogteproblematiek.

Actiehouder: IenW, LNV, EZK, provincies, waterschappen, gemeenten en RWS

Termijn: 2021

Afgelopen jaar zijn veel vragen ontstaan bij waterbeheerders en watergebruikers over de verdringingsreeks. Sommige zaken waren niet duidelijk en er bestaan verschillende interpretaties van onderdelen van de verdringingsreeks. In de Waterwet is uiteengezet dat binnen de wettelijke status van de verdringingsreeks zo veel mogelijk ruimte voor maatwerk mogelijk moet zijn. De verdringingsreeks kan in tijden van schaarste tot een andere waterverdeling leiden ten opzichte van afspraken over normale situaties in, bijvoorbeeld, de waterakkoorden. De waterbeheerders beslissen over de waterverdeling. De verdringingsreeks heeft een breed draagvlak en geeft ruimte om regionaal op onderdelen te specificeren. Wijziging van de verdringingsreeks (en een daarvoor benodigde wijziging van het Waterbesluit) is niet nodig.

Er is een nadere toelichting nodig voor het toepassen van de verdringingsreeks, bijvoorbeeld in de vorm van een handleiding. Het is de aanbeveling de toelichtende handleiding Verdringingsreeks toe te voegen aan het Landelijk Draaiboek Waterverdeling en Droogte. Hierin moeten de verduidelijkte definities en handvatten voor afwegingen rond functies in categorie 3 en 4 landen. Met name van kapitaalintensieve gewassen, industrie en categorie 1 natuur (bijvoorbeeld onder welke omstandigheden sprake kan zijn van onomkeerbare schade), zodat deze beter toegepast kunnen worden, zowel landelijk als in de regio's. De handleiding zal de bestuurlijke afweging in de waterverdeling ondersteunen en ruimte laten voor regionaal maatwerk. Definities van de in de verdringingsreeks opgenomen categorieën zijn inmiddels beschreven in een aanzet tot een handleiding. Het is de aanbeveling van het OFL om bij het opstellen van de handleiding de watergebruikers (scheepvaart, industrie, landbouw, natuur) te betrekken en gebruik te maken van hun kennis. Tevens is het de aanbeveling om in de handleiding niet alleen in te gaan op de waterkwantiteit, maar ook op de waterkwaliteit. Daarnaast kan betere communicatie tussen waterbeheerders onderling en waterbeheerders en gebruikers duidelijkheid en begrip vooraf bevorderen.

Voor een betere duiding van de ligging van kwetsbare natuurgebieden (categorie 1) gebonden aan bodemgesteldheid en waar wateraanvoer mogelijk is, is een voorlopige kaart opgesteld en deze wordt gebruikt in 2019. Tekort aan water van voldoende kwaliteit kan daar afhankelijk van het seizoen tot onomkeerbare schade leiden. Deze werkversie is nog niet compleet; zo ontbreken nog natuurgebieden en is er discussie of gevoelige aquatische natuur (in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW)) toegevoegd moet worden. De vraag is of deze laatste gebonden is aan de bodemgesteldheid, zoals opgenomen in de verdringingsreeks. De waterschappen en terreinbeheerders kunnen in overleg met provincies deze kwetsbare gebieden aanvullen met een toelichting op wat onder kritische omstandigheden wordt verstaan.

Zorg dat watergebruikers weten wat ze kunnen verwachten ten tijde van droogte, liefst wanneer er nog geen sprake is van een tekort aan oppervlaktewater. Dit valt onder ook samen met het proces waterbeschikbaarheid als onderdeel van de uitvoering van de Deltabeslissing Zoetwater. Ook de risicodialogen van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie dragen hieraan bij. Waterbeheerders kunnen watergebruikers, met name landbouw en industrie, inzicht geven in de beschikbaarheid van zoet oppervlaktewater en de risico's van droogte. Dit wordt gedaan binnen de mogelijkheden van de huidige stand van de techniek, zoals de beschikbare modellen en data (gekoppeld aan monitoring). Hiermee kunnen deze gebruikers hun handelingsperspectieven, risico's en prioriteiten bepalen en op basis daarvan anticiperen op droogte.

Het OFL adviseert de waterschappen om samen te werken met verschillende sectoren, met name op regionaal niveau.

2.2 Zet met meer urgentie in, op een klimaatrobuust en gekoppeld grond- en oppervlaktewatersysteem

Geen aanleiding tot wijziging bevoegdheden.

De verdeling van bevoegdheden en bevoegdheden voor grondwaterbeheer zijn goed belegd en bieden voldoende mogelijkheden voor maatwerk in situaties van (dreigend) watertekort.

Wel is het zinvol om de kennis en ervaring van de droogte in 2018 te borgen in draaiboeken, zodat de betrokken partijen bij een volgende droogteperiode hiervan gebruik kunnen maken. Dat geldt zowel voor landelijk als bebouwd gebied.

Aanbeveling 6

Op korte termijn - de herstelperiode richting voorjaar 2019 - is het, in gebieden met wateraanvoer nodig om extra water aan te voeren voor de aanvulling van het grondwater.

In gebieden zonder wateraanvoer dienen maatregelen gericht te worden op water vasthouden en infiltreren. Waterschappen zijn hier al mee bezig.

De Beleidstafel Droogte adviseert de waterschappen in Oost en Zuid Nederland met dit herstel door te gaan.

Actiehouder: waterschappen en grondgebruikers

Aanbeveling 7

Actief voorraadbeheer van grondwater is de sleutel. Ook na 2021 dient ingezet te worden op structurele maatregelen gericht op een klimaatbestendig grond- en oppervlaktewatersysteem, ruimtelijke inrichting en grondgebruik. Dit vergt naast Deltaprogramma Zoetwater ook inzet vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke

Adaptatie, LNV en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. De droogte van 2018 onderschrijft het belang van dergelijke maatregelen.

De Beleidstafel Droogte stelt voor om het belang van structurele maatregelen i.v.m. droogte te agenderen bij:

- a) Het BPZ met het oog op de 2e fase van het DPZW en de verdere uitwerking van waterbeschikbaarheid.*
- b) De stuurgroep van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie voor de nadere uitwerking van het thema droogte bij stresstesten en risico-dialogen.*
- c) De gemeenten en waterbeheerders voor de uitvoering van stresstesten en het nemen van operationele maatregelen*
- d) LNV voor de uitwerking van de Actieprogramma's Klimaatadaptatie Landbouw en Natuur, en met name het onderdeel bodem en waterbeschikbaarheid. Daar waar mogelijk met het Bestuurlijk Overleg Open Teelten samenwerking opzoeken met agrarische sector (via Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW))*
- e) De provincies en gemeenten voor de ruimtelijke borging in hun omgevingsvisie*

Actie houders: a BPZ, b stuurgroep RA, c waterschappen en gemeenten, d LNV en BOOT, e provincies.

Aanbeveling 8

De Beleidstafel Droogte adviseert provincies om grondwateronttrekkingen nabij kwetsbare grondwaterafhankelijke natuurgebieden in kaart te brengen, en bepalen of maatregelen nodig zijn om onomkeerbare schade te voorkomen. Dit is maatwerk en vergt bestuurlijke afweging op regionaal niveau, met inachtneming van eigen verantwoordelijkheid en wettelijke verplichtingen van de betrokken bestuursorganen.

Het beleid voor onttrekkingen ten behoeve van de drinkwaterwatervoorziening kan tevens worden meegenomen in de evaluatie van de Beleidsnota Drinkwater, die op korte termijn wordt gestart.

Actiehouder: Provincies i.s.m. waterschappen en belanghebbenden.

Termijn: start 2019

Actiehouder Beleidsnota drinkwater: IenW, i.s.m. de bevoegde gezagen en Vewin

Termijn: start 2019

Geen aanleiding tot wijziging bevoegdheden

De verdeling van bevoegdheden en bevoegdheden voor grondwaterbeheer zijn goed belegd bij gemeenten, provincies, Rijk en waterschappen en bieden voldoende mogelijkheden voor maatwerk in situaties van (dreigend) watertekort. Regionaal hebben provincies de bevoegdheid om een verdringingsreeks voor grondwater op te stellen.

Belangrijke instrumenten voor het kwantitatief grondwaterbeheer zijn vergunningverlening, toezicht en handhaving. Bij de vergunningverlening wordt de belangenafweging gemaakt in relatie tot de andere functies.

In vergunningen kunnen voorschriften worden opgenomen over het beperken of stopzetten van een onttrekking. Waterschappen beschikken over de bevoegdheid om bij bijzondere omstandigheden (bv droogte) een onttrekkingsverbod in te stellen. Zo'n onttrekkingsverbod kan algemeen of voor specifieke locaties en functies worden ingesteld. Het is niet wenselijk om wijziging in de bevoegdheden van waterschappen provincie of het Rijk aan te brengen. Wel is het zinvol de kennis en ervaring van de droogte in 2018 te borgen in draaiboeken, zodat de betrokken partijen bij een volgende droogteperiode hiervan optimaal gebruik kunnen maken bij het uitoefenen van hun taken en bevoegdheden.

Wel extra urgentie nodig om door te werken aan een klimaat robuust watersysteem

Grondwater is in de delen van Nederland zonder wateraanvoer dé belangrijkste bron van zoetwater. Grondwaterpeilen zijn in 2018 op de hoge zandgronden extreem uitgezakt. Eerste onderzoeken en monitoring laten zien dat met name in infiltratiegebieden grondwaterstanden ook voor de start van het droogteseizoen 2019 nog niet volledig zijn hersteld.

De uitwerking van de urgente vraagstukken leiden tot het beeld dat grondwater niet zo zeer een verdelingsvraagstuk, maar een voorraadbeheervraagstuk is. Door goed grondwaterbeheer in natte perioden kan schade tijdens droge perioden worden beperkt. Dit is de aanleiding voor aanbevelingen 6,7 en 8, waarbij deze aanbevelingen met elkaar in verband staan.

Korte termijn: water vasthouden in tijden met neerslagoverschot.

Korte termijn handelingsperspectieven voor grondwaterbeheer op hoger gelegen gronden zijn in droge perioden beperkt. Het handelingsperspectief bestaat uit het nemen van maatregelen in perioden van neerslagoverschot. Op korte termijn betekent dit het zo veel mogelijk benutten van de herstelperiode voor het aanvullen van grondwatervoorraden. Dit gebeurt in de praktijk op veel plekken in het land. Dit vergt inspanningen van de waterbeheerder, en afstemming met en medewerking van grondeigenaren en gebruikers (agrariërs en terreinbeheerders).

Langere termijn: klimaatrobuust grond- en oppervlaktewatersysteem

Op de langere termijn bestaat het handelingsperspectief uit het blijven werken aan een klimaatrobuust grond- en oppervlaktewatersysteem. Een systeem waarin grondwateraanvulling ten behoeve van zoetwater en waterafvoer ter voorkoming van wateroverlast met elkaar in balans zijn. Toekenning van functies rekening houdend met een veranderend klimaat, aanpassing van teeltkeuzes en perceelmaatregelen bij grondeigenaren vormen ook onderdeel van een klimaatrobuust systeem.

Het sturen op grondwateronttrekkingen tijdens een droogteperiode is weinig zinvol, met uitzondering van onttrekkingen die lokaal negatieve effecten hebben, zoals effecten op kwetsbare natuurgebieden. Tijdens droogte hebben grondwateronttrekkingen een relatief beperkt effect op de algehele grondwaterstands daling in vergelijking tot het effect van de verdamping. Lokaal kunnen onttrekkingen een significant effect op de grondwaterstand hebben. Het is daarom van belang dat provincies onttrekkingen nabij kwetsbare, grondwaterafhankelijke natuur in kaart brengen en bepalen of maatregelen nodig zijn om onomkeerbare schade te voorkomen. Ook het OFL onderschrijft dit belang. Dit is gebiedsspecifiek maatwerk voor alle onttrekkingen en vergt een bestuurlijke afweging van alle belangen op regionaal niveau. Dit vanzelfsprekend met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid en wettelijke verplichtingen van de betrokken bestuursorganen. Provincies hebben overigens nu al de bevoegdheid om een verdringingsreeks voor grondwater in te stellen.

Het beleid voor onttrekkingen ten behoeve van de drinkwaterwatervoorziening, wordt ook meegenomen in de evaluatie van de Beleidsnota Drinkwater, die in 2019 start.

Voor het toewerken naar een klimaatrobuust systeem moet aangesloten worden bij lopende sporen als Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), Deltaprogramma Zoet Water (DPZW), Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) en de actieprogramma's van LNV.

Ook na 2021 is inzet nodig op structurele maatregelen vanuit het Deltaprogramma Zoetwater. De provincies hebben de regierol bij de ruimtelijke borging van een klimaatrobuust watersysteem in de provinciale omgevingsvisies en de doorwerking daarvan naar het beleid van gemeenten en waterschappen.

Ook het OFL onderschrijft dit. Zij adviseert: Heb structureel aandacht voor water vasthouden, regel dit op regionaal niveau, en kijk of er slimme combinaties gemaakt kunnen worden met ruimtelijke ordening en bijvoorbeeld grondstofwinning.

Hoog- en Laag- Nederland

Bovenstaande conclusies en aanbevelingen hebben betrekking op het zandgebied van Hoog-Nederland. Lage grondwaterstanden kunnen ook tot problemen leiden in lage delen van Nederland, zeker als die gevoelig zijn voor bodemdaling of voor het droogvallen van funderingen. Schade treedt veelal op door langdurige cumulatieve processen van jaren. Een droge zomer kan tot een versnelling leiden, zoals bleek in 2018 met huizen in kleigebieden waar droogtescheuren optraden. In sommige gevallen kan actief grondwaterbeheer (infiltratiedrains) de gevolgen beperken, maar vaak zijn daarbij ook maatregelen door huiseigenaren nodig.

In het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is afgesproken dat Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig ingericht moet zijn. Gemeenten zijn hier mee bezig. De eerste stap, het uitvoeren van klimaat stresstesten, geeft inzicht in de kwetsbaarheid van een gebied, voor wateroverlast, hitte en droogte.

Aanbeveling 7 is ook relevant voor het hoofdwatersysteem en heeft daarmee relaties met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (Waddenzee/Eems-Dollard, IJsselmeergebied, Rivieren en Zuidwestelijk Deltagebied) om de ambitie voor hoogwaardige natuur en krachtige economie in samenwerking met de regio te realiseren.

In de bodem- en grondwaterambitiebrief, die voor de zomer van 2019 aan de Kamer zal worden aangeboden, zal de minister onder meer reageren op het advies Grondwater van de Adviescommissie Water van december 2017.

Aanbevelingen kennisontwikkeling

Binnen het vraagstuk over grondwater moet er beter zicht komen hoe grondwateronttrekkingen effect hebben op het grondwatervoorraadbeheer. Momenteel is door provincies van Oost en Zuid Nederland in samenwerking met waterschappen een onderzoek gaande waarbij een plan voor monitoring van grondwater en een handelingsperspectief wordt uitgewerkt. Het cumulatief effect van grondwateronttrekkingen op de grondwatervoorraad moet nog worden meegenomen. Het is aan te bevelen de mogelijke toename van de vraag naar grondwater bij het onderzoek te betrekken. Bij het onderzoek naar droogte in de zandgebieden wordt ook nagegaan op welke wijze monitoring van droogte het best kan plaatsvinden. De aanbeveling is dit onderzoek uit te breiden met de volgende extra onderzoeksvragen: "Waar ligt het knikpunt van de cumulatieve effecten van de toenemende vraag naar grondwater(onttrekkingen) op de waterbalans: bij welke omvang (indicatief) wordt voorraadbeheer problematisch vanwege de impact van grondwateronttrekkingen op de waterbalans?" En: In hoeverre kan de ontwatering geminimaliseerd worden, rekening houdend met de functies, om daarmee de aanvulling van de grondwatervoorraad te maximaliseren?

Aanbeveling beleid lange termijn

Drinkwaterbedrijven, waterbeheerders en provincies realiseren de aanvullende strategische voorraden waarover afspraken zijn gemaakt in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG). Daarbij is het tevens de aanbeveling onderzoek te doen naar de mogelijkheden van en de condities voor flexibilisering van vergunningsruimte voor grondwateronttrekking. Hou hierbij rekening met kwetsbare functies, zoals natuur.

2.3 Nadere afspraken en maatregelen nodig rond drinkwater en oppervlaktewater

Aanbeveling 9

De Beleidstafel Droogte adviseert lenW een beleidsregel op te stellen over hoe wordt opgetreden bij normoverschrijdingen voor chloride in drinkwater en oppervlaktewater.

Actiehouder: lenW i.o.m. drinkwaterbedrijven, industrie en oppervlaktewaterbeheerders.

Termijn: 1 april 2019 concept beleidsregel, 1 augustus 2019 vastgestelde afgestemde beleidsregel

Aanbeveling 10

De Beleidstafel Droogte adviseert het BPZ opdracht te geven aan het programma Slim Watermanagement om te zorgen voor een set afgestemde redeneerlijnen voor waterbeheer in verband met zoetwaterbeschikbaarheid inclusief verzilting.

Actiehouder: BPZ

Termijn: 1^e concept in dec 2019

Aanbeveling 11

De Beleidstafel Droogte adviseert lenW en ILT als Bevoegd Gezag van de drinkwaterbedrijven, deze te verzoeken om in hun risicoanalyses (voor het leveringsplan van medio 2020) allemaal hetzelfde aanloopscenario voor hitte/droogte te hanteren, waarbij uitgegaan wordt van twee droge zomers achtereenvolgend. Drinkwaterbedrijven zijn verantwoordelijk voor het zorgen voor voldoende redundantie (leveringszekerheid).

Actiehouder: Ministerie lenW en Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT)

Termijn: medio 2020

Aanbeveling 12

De Beleidstafel Droogte adviseert SMWO te inventariseren hoe kennis omtrent de winning van drinkwater beter te betrekken bij de besluiten van de LCW en gebruik hierbij de resultaten uit de evaluatie van de crisisorganisatie.

Actiehouder: SMWO

Termijn: medio 2019

Tijdens de droogte van 2018 is het gelukt om overal voldoende drinkwater van goede kwaliteit uit oppervlakte- en grondwater te blijven leveren. Daarmee is een crisis voorkomen. Er is echter tussen waterbeheerders en drinkwaterbedrijven tijdens afgelopen droogte de nodige

Een **redeneerlijn** beschrijft hoe de waterbeheerders het water gezamenlijk verdelen in omstandigheden van (dreigend) watertekort of wateroverlast. Het is een samenhangende set beheergrensoverschrijdende afspraken met ruimte voor situationele bijstelling gebaseerd op juridische en bestuurlijke afsprakenkaders (zoals peilbesluiten, waterakkoorden, waterbeschikbaarheid en de verdringingsreeks).

verwarring geweest over handelingsperspectieven van beide partijen. Om die verwarring te voorkomen is beter inzicht nodig van elkaars systeem en positie. Daarnaast blijkt uit de ervaring tijdens de droogte van 2018, dat door de afname van de hoeveelheid oppervlaktewater, keuzes gemaakt moeten worden die zowel rekening houden met de kwaliteit van het water (verziltiging) als de verdeling van de hoeveelheid water. Er zijn sets afgestemde redeneerlijnen nodig voor de waterverdeling rekening houdend met verziltiging. Ook is de aanbeveling om de kennis omtrent de winning van drinkwater beter te ontsluiten in een droogtecrisisituatie.

Verskil in interpretatie en het bestaan van meerdere chloridenormen met een (jaargemiddelde) waarde van 150 mg/l hebben geleid tot onduidelijkheid. De chloridenorm komt voor in verschillende wet- en regelgeving (t.b.v. drinkwater, oppervlaktewaterkwaliteit, KRW) en deze wordt in de praktijk verschillend toegepast, van harde norm tot flexibel, van jaargemiddeld tot momentaan. De aanbeveling is om een beleidsregel op te stellen die de interpretatie geeft van genoemde normen uit het Drinkwaterbesluit, de Drinkwaterregeling en het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (BKMW). Hierin wordt ook beschreven hoe om te gaan met een dreigende overschrijding. De beleidsregel dient duidelijkheid te geven hoe drinkwaterbedrijven, industrie en waterbeheerders kunnen handelen in dergelijke situaties. Betrek deze organisaties bij het opstellen van de beleidsregel. Ook het onderling afstemmen van operationele maatregelen draagt hieraan bij.

Drinkwaterbedrijven die voor de productie van drinkwater gebruik maken van grondwater, hebben in enkele gevallen de vergunde maand- en jaarlimieten van de onttrekkingsvergunning in beperkte mate overschreden. Het opvangen van piekbelasting tijdens een extreme droge en warme periode en het opvangen van structurele groei van de watervraag is een opgave voor de komende jaren. Op verschillende manieren wordt gewerkt aan een klimaatrobuste drinkwatervoorziening.

Operationele maatregelen voor droogteseizoen 2019

Drinkwaterbedrijven, waterbeheerders en provincies nemen operationele en infrastructurele maatregelen om de wateraanvoer in tijden van droogte zo goed mogelijk te borgen. Daarbij wordt ook gekeken naar de mogelijkheden voor het creëren van extra vergunningsruimte waar dat mogelijk is.

Voor verschillende partijen is het relevant om de actuele zoutgehalte van het oppervlaktewater te kennen. Het actuele zoutgehalte in het hoofdwatersysteem wordt reeds bekend gemaakt via <http://waterinfo.rws.nl/#!/kaart/zouten/>

Aanbeveling kennisontwikkeling

Drinkwaterbedrijven, waterbeheerders en provincies gaan samen verkennen wat (klimaat)robuuste winconcepten voor drinkwater zijn.

2.4 Waterverdeling IJsselmeer uitwerken voor het kwantiteits- en kwaliteitsvraagstuk

Aanbeveling 13

De Beleidstafel Droogte adviseert het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ) om voor zomer van 2019 bestuurlijk afspraken te maken over de waterverdeling in het komend droogteseizoen en alle relevante partijen hierbij te betrekken. Neem hierbij expliciet het dilemma spuien ten behoeve van zoutbeheer vs. minimalisering peildaling mee en maak gebruik van de handleiding verdringingsreeks (aanbeveling 1).

De Beleidstafel Droogte adviseert het BPIJ dit vervolgens voor 1 april 2020 uit te werken in redeneerlijnen voor waterverdeling en waterkwaliteit (aanbeveling 10) in het IJsselmeergebied en deze bestuurlijk vast te leggen.

Actiehouder: BPIJ

Termijn: voor zomer 2019 handelingsperspectieven; nadere uitwerking in redeneerlijnen en bestuurlijk vastleggen voor 1 april 2020.

Aanbeveling 14

De Beleidstafel Droogte adviseert het BPIJ om met alle belanghebbende partijen in samenhang met voorgaande aanbeveling een Joint Fact Finding studie uit te voeren naar de robuustheid van het IJsselmeergebied, waarbij de marges in het hoofdwatersysteem, in regionale watersystemen en in de watervraag van gebruikers in beeld worden gebracht. Daarbij wordt de relatie tussen peilhandhaving, waterkwaliteit en de redundantie van drinkwatervoorziening ook meegenomen.

Actiehouder: BPIJ

Termijn: uiterlijk 1 april 2020, in samenhang met aanbeveling 13

Het IJsselmeergebied speelt een centrale rol in de zoetwatervoorziening van grote delen van Noord-Nederland en drinkwatervoorziening van Noord-Holland. Een voldoende hoog peil en voldoende kwaliteit van het water zijn hiervoor belangrijk. Het recente Peilbesluit IJsselmeer faciliteert een flexibel peilbeheer.

Via de spui- en schutsluizen in de Afsluitdijk komt zoutwater binnen, dat zich verzamelt in zoutvangen. Wanneer de zoutvangen vol zitten en overlopen, verspreidt het zout zich in de rest van het IJsselmeer. Zolang er voldoende zoetwater aangevoerd wordt, zal het zoute water via spuien effectief geloosd worden. Echter tijdens de droogte is het beheer gericht geweest op zoetwater vasthouden en is er niet gespuid. Hierdoor liepen de zoutvangen over en liep het chloridegehalte in het IJsselmeer op tot boven de 150 mg/l. De standaardmonitoring is niet ingericht op het vroegtijdig signaleren van het overlopen van de zoutvangen. Er zijn verschillende operationele maatregelen genomen; acties en aanbevelingen naar aanleiding hiervan zijn onderaan deze paragraaf opgenomen.

Noodmaatregelen zijn effectief geweest in het voorkomen van een verdere toename van de zoutconcentratie. De conclusie is dat het beheer vooral gericht moet zijn op het voorkómen van het

overlopen van de zoutvangen, dit vraagt echter om adequate monitoring en het gebruik van een bepaalde hoeveelheid zoetwater om het zoute water te spuien. Deze watervraag levert een dilemma op met andere functies als de meerpeilen te ver dreigen uit te zakken.

Tijdens de droogte 2018 bleek er onduidelijkheid te zijn over de benodigde hoeveelheden water voor de regionale watervoorziening van de verschillende functies. Ook bleek dat bij uitzakkend IJsselmeerpeil, verschillen ontstaan in de inlaatmogelijkheden van de waterschappen. Door de toenemende watertekorten en verder uitzakkende meerpeilen werden de uiteenlopende belangen van de waterbeheerders versterkt. De droogte van 2018 heeft het belang aangetoond van het kennen van elkaars kwetsbaarheden en handelingsperspectieven. Tevens is het belang van het maken van afspraken over de waterverdeling voorafgaand aan een droogte aangetoond.

Waterbeheerders in het IJsselmeergebied erkennen de noodzaak om op korte termijn afspraken te maken over de waterverdeling in het komend droogteseizoen op langere termijn redeneerlijnen vast te stellen in relatie tot aanbeveling 11. Het BPIJ zorgt voor de bestuurlijke besluitvorming en betreft daarbij alle relevante partijen.

Beelden over de inhoud van afspraken en redeneerlijnen lopen uiteen. In ieder geval zouden regionale partners hierbij aandacht moeten besteden aan de vraag of wijzigingen in inlaatmogelijkheden vanuit het IJsselmeer gewenst zijn en zo ja, op welke termijn. Aanpassing van het recent vastgestelde Peilbesluit IJsselmeergebied is niet nodig: in geval van crises kan van de in het peilbesluit vastgestelde reguliere bandbreedte worden afgeweken.

Operationele maatregelen voor droogteseizoenen 2019

Rijkswaterstaat en waterschappen zijn, zoals altijd in deze periode van het jaar, volop bezig om hun organisatie, kunstwerken en watersystemen klaar te maken voor het komende droogteseizoen. Dit geldt niet alleen voor het IJsselmeergebied, maar voor het hele land.

Maatregelen die onder meer zijn genomen, zijn:

- Opzetten van het peil van het IJsselmeer naar zomerpeil (-0,10 m NAP conform het nieuwe peilbesluit).
- Uitvoeren noodzakelijk beheer en onderhoud van onder meer de schut- en spuisluizen Afsluitdijk.
- Voorbereiden reguliere maatregelen die ingezet kunnen worden bij dreigende watertekorten (o.a. gereed maken bellenschermen) in het IJsselmeergebied.
- Afspraken gemaakt voor de operationele afstemming tussen drinkwaterbedrijf PWN en Rijkswaterstaat.
- Neerzetten van extra meetpalen door Rijkswaterstaat om zoutconcentraties te meten in de zoutvangputten IJsselmeer om op tijd te kunnen spuien.
- Extra monitoring op zoutindringing door nieuwe meetpunten in diepe zoutvangputten bij spuisluizen.
- Maatregelen voor het vasthouden van water ten behoeve van aanvulling van het grondwater en het zoetspoelen van wateren.

De waterbeheerders kijken continu naar mogelijkheden om het waterbeheerder verder te optimaliseren en nemen daartoe maatregelen.

Naast bovengenoemde maatregelen zijn de operationele maatregelen beschreven in paragraaf 2.5 relevant.

2.5 Verbeteren data- en informatievoorziening essentieel voor keuzeprocessen waterverdeling

Aanbeveling 15

De Beleidstafel Droogte adviseert het BPZ het programma Slim Watermanagement (SWM) voort te zetten en breed uit te rollen in de volgende fase van het DPZW. Geef het programma de opdracht om de informatieschermen door te ontwikkelen tot een landsdekkend informatiesysteem.

Actiehouder: DPZW – Programma SWM

Termijn: start in 2019

Aanbeveling 16

De Beleidstafel Droogte adviseert (grond)waterbeheerders het ontsluiten van data en informatie prioriteit te geven. Het hebben van de juiste informatie en ontsluiting hiervan naar de partners is cruciaal voor een goede crisisbeheersing en is een verantwoordelijkheid van de individuele waterbeheerders.

Actiehouder: Waterschappen, provincies en RWS

Termijn: z.s.m.

Aanbeveling 17

De Beleidstafel Droogte adviseert de gezamenlijke zandprovincies onderzoek uit te laten voeren naar de uitwisseling van water tussen bodem en atmosfeer en de vochttoestand van de bodem. Dit helpt in de toekomst betere afwegingen te kunnen maken tussen water vasthouden en water afvoeren.

Actiehouder: Gezamenlijke zandprovincies (Gelderland, Overijssel, Limburg, Noord Brabant, Utrecht)

Termijn: start in 2019 met onderzoek

Waterverdeling

Actuele en betrouwbare informatievoorziening is van belang om in (de aanloop naar) tijden van watertekorten goede keuzes te kunnen maken, zeker daar waar sprake is van de afweging in de waterverdeling tussen of binnen verschillende water vragende functies. Uit verschillende acties en ervaringen uit 2018 komt de wens naar voren tot het uitbreiden en verbeteren van de beschikbaarheid van informatie. Het gaat hierbij om real time data van oppervlakte- en (onverzadigd) grondwater en het delen hiervan met partners via informatieschermen.

Uit verschillende urgente acties komt de wens naar voren de beschikbare informatiesystemen voor het hoofdwatersysteem en regionale watersystemen beter op elkaar aan te laten sluiten en in samenhang te presenteren in informatieschermen. In het kader van Slim watermanagement verbeteren Rijkswaterstaat en waterschappen de informatie-uitwisseling met elkaar, waar mogelijk zetten zij bestaande informatieschermen breder in. Dit draagt bij aan een beter, gezamenlijk en meer samenhangend beeld van de situatie ten tijde van droogte en ondersteunt de waterbeheerders in het maken van keuzes voor maatregelen en het aanpassen van waterverdeling.

Grondwater

Voor grondwater bestaat deze wens voor real time informatie over de toestand van het grondwater in de onverzadigde zone. Dit helpt (grond)waterbeheerders bij het maken van beslissingen in het stuw- en peilbeheer én de afweging tussen water vasthouden tegenover de kans op wateroverlast. In dit onderzoek wordt een koppeling gemaakt met het kennisprogramma Owasis.

Monitoring zoutgehalte

Rijkswaterstaat heeft inmiddels met de andere partners in het IJsselmeergebied een verbeterd monitoringplan opgesteld voor chloride. Voor het Amsterdam-Rijn Kanaal en de Rijn Maas monding wordt de haalbaarheid verkend van continue chloride monitoring

Scheepvaart

Tijdens de laag water periode 2018 zijn op een aantal plaatsen op de Waal extra minst gepeilde dieptes gepresenteerd. Deze informatie is door de binnenvaartsector ontvangen en gebruikt. Deze informatie geeft inzicht in de vaardiepte en ondersteunt de binnenvaartsector in haar keuze van maximale aflaaddiepte en te varen route.

Rijkswaterstaat wordt aanbevolen om een verkenning uit te voeren naar het maken van langere-termijnverwachtingen van waterdieptes op de Waal, Neder-Rijn, Lek en IJssel. Langere termijn is een periode van 6-8 weken. Hierbij zal het doel bepaald worden én een keuze gemaakt worden of deze verwachting mede op basis van verandering in de rivierbodem gebaseerd moet worden of niet. (zgn. Minste Gepeilde Dieptes).

Het ministerie van I&W onderneemt diverse operationele maatregelen om voorbereid te zijn op nieuwe periodes van droogte. Het ministerie treft de voorbereidingen om op de korte termijn, het knelpunt van de "harde laag bij Nijmegen" weg te nemen. Ook dragen de pilots 'langsdammen' en 'suppletie' bij aan het bevaarbaar houden van de rivieren.

Vismigratie

Er is weinig kennis over vismigratie in perioden met (zeer) lage waterstanden. Uit een inventarisatie blijkt dat er nauwelijks migratie optreedt omdat de "lokstroom" die vissen stroomopwaarts lokt, klein is. Door de daling van de waterstand neemt het leefgebied van de vis af. Ze worden een makkelijker prooi of komen in aanraking met scheepsschroeven.

Op korte termijn bestaat vooral een kennisvraag. De Beleidstafel Droogte adviseert Rijkswaterstaat de opgedane kennis met betrekking tot vismigratie bij langdurige droogte vast te leggen in een factsheet met heldere richtlijnen over de handelingsmogelijkheden voor de LCW. De Kaderrichtlijn water (KRW) stelt eisen aan de ecologische kwaliteit van het water, vismigratie is daar een onderdeel van. Deze migratie trekt zich niets aan van regiogrenzen of landsgrenzen. De Beleidstafel adviseert Rijkswaterstaat een verkenning naar de effectiviteit van "refugia" voor vissen in het watersysteem uit te voeren. Refugia zijn vluchtplaatsen waar vis veilig kan verblijven, ook bij laag water. Refugia kunnen gemaakt worden door permanente verbindingen te maken met aangetakte diepe plassen zoals grind- en zandgaten.

2.6 Duidelijke communicatie vergt afstemming

Aanbeveling 18

De verschillende actiehouders communiceren de in deze tussen rapportage genoemde, vraagstukken over hun resultaten. Deze communicatie boodschappen worden door hen afgestemd. Hou hierbij rekening met sporen die reeds lopen vanuit het BPZ.

Actiehouder: de verschillende actiehouders

Termijn: vanaf maart 2019

Communicatie is een centraal thema in de acties naar aanleiding van de droogte 2018. De Stuurgroep Deltaprogramma heeft het Bestuurlijk Platform Zoetwater (BPZ) gevraagd om een meer eenduidige communicatieboodschap over droogte uit te werken. Hier wordt inmiddels samen met de UvW, IenW, RWS en staf Deltacommissaris aan gewerkt. Vanuit ministerie IenW loopt een evaluatie naar de crisisaanpak tijdens de droogte; hierin wordt communicatie prominent meegenomen. Dit onderdeel van de communicatie komt derhalve niet in deze rapportage aan de orde.

Communicatie vormt daarnaast een belangrijk onderdeel van resultaten en vervolgacties die voortkomen uit de door de Beleidstafel Droogte vastgestelde urgente vraagstukken. Hierbij zijn drie 'niveaus' van communicatie te onderscheiden:

- Communicatie intern en tussen waterbeheerders. Het gaat hierbij o.a. om verduidelijking van de verdringingsreeks, verantwoordelijkheden en rolverdeling bij kwantitatief grondwaterbeheer en het tijdig informeren van (nieuwe) bestuurders bij een nieuw droogteseizoen. Dit komt voort uit verschillende urgente acties.
- Communicatie naar watergebruikers en belanghebbenden, zowel in de koude als warme fase. Dit gaat om de regionale uitwerking van zaken als waterbeschikbaarheid, een van de processen van het Deltaprogramma Zoetwater, waarbij wordt ingegaan op risico's op watertekorten bij droogte en handelingsperspectief hoe hier mee om te gaan. Verduidelijking van de verdringingsreeks en toepassing hiervan, maar ook om het tijdens de droogte betrekken en informeren van oppervlakte- en grondwatergebruikers, waaronder drinkwaterleidingbedrijven, scheepvaart, landbouw, natuur en industrie. De boodschap kan per regio anders zijn.
- Communicatie naar burgers over het (dreigende) watertekort en duurzaam drinkwatergebruik, onder andere vanuit drinkwaterbedrijven.

Communicatie vanuit de verschillende acties leidt tot een veelheid aan communicatieboodschappen en uiteenlopende beelden. Afstemming is nodig om tot een eenduidige boodschap te komen.

De overlegorgaan Fysieke leefomgeving (OFL) stelt dat gebruikers van water een vroege communicatie over (naderende) droogte wensen, zodat zij kunnen anticiperen op te nemen maatregelen voordat er een crisis ontstaat. Verder adviseert het OFL niet alleen de inhoud van de boodschap af te stemmen, maar ook de organisatie (wie praat met wie). Goede coördinatie is belangrijk om verwarring en onduidelijkheid te voorkomen.

Operationele maatregelen voor droogteseizoenen 2019

Op diverse terreinen worden op basis van de ervaringen in 2018 acties ondernomen voor de communicatie voor het droogteseizoen 2019. Het gaat daarbij onder meer om:

- Communicatie door RWS en waterschappen over maatregelen met stakeholders (koude fase risicocommunicatie; warme fase over de actuele situatie en tijdig over te nemen maatregelen). Dit geldt in het algemeen voor de communicatie met alle watergebruikers.
- Afspraken tussen TenneT – ministerie van EZK en ministerie IenW (i.s.m. Watermanagement Centrum Nederland) hoe te communiceren bij een (dreigend) gevaar voor de leveringszekerheid van energie als gevolg van (dreigend) watertekort.
- De drinkwatersector werkt aan een kernboodschap over 'bewust omgaan met water'. Daarnaast ontwikkelt zij communicatie-boodschappen die tijdens een droogte gebruikt worden, in deze boodschappen zitten waar nodig regionale verschillen.
- Het KNMI zal op een toegankelijke wijze uitleg geven aan het publiek en de diverse stakeholders van het begrip neerslag tekort en wat daarmee samenhangt.
- Rijkswaterstaat verkent de mogelijkheden om, net als in 2018, extra minst gepeilde dieptes (MDG's) af te geven als er weer lage rivierafvoeren/waterstanden optreden.

2.7 Nut en noodzaak van debietafhankelijke lozingen

Bij toetsing van vergunningen voor lozingen in Nederland wordt uitgegaan van de maatgevende lage afvoer (90 percentiel) van het oppervlaktewater (Handboek Immissietoets). Door toenemende droogte nemen debieten af, waardoor overschrijding van de norm voor oppervlaktewaterkwaliteit vaker kan optreden en de waterbeschikbaarheid van zoetwater van voldoende kwaliteit afneemt.

Aanbeveling 19

Laat RWS i.s.m. IenW een pilot starten om het nut voor de oppervlaktewaterkwaliteit en praktische uitvoerbaarheid van debietafhankelijke lozingen te onderzoeken. Onderzoek als onderdeel van deze pilot ook de mogelijkheden om de methode waarmee de maatgevende lage afvoer voor de immissietoets berekend wordt aan te passen naar recente of toekomstige afvoeren.

Actiehouder: Rijkswaterstaat en IenW

Termijn: april 2020

Tijdens de droogte van 2018 waren er niet enkel zorgen over de waterbeschikbaarheid in volume, maar ook over de beschikbaarheid van voldoende water van de juiste kwaliteit. Vanuit verschillende bronnen in binnen- en buitenland vinden emissies van chemische stoffen op het oppervlaktewater plaats. Bij normale afvoeren van de rivieren worden deze lozingen verdund, maar bij (extreem) lage afvoeren is de mate van verdunning evenredig minder. Bij de keuzes voor de waterverdeling via de verdringingsreeks is niet alleen de hoeveelheid water, maar ook de kwaliteit een belangrijke factor. In de afgelopen zomer hebben drinkwaterbedrijven verscheidene keren hun inname moeten staken omwille van verontreinigingen in de Maas.

Het bestaande systeem biedt verschillende juridische instrumenten om de lozingen te beperken. Echter deze instrumenten zijn niet altijd effectief of kunnen niet proportioneel (niet geleidelijk) in een droogtesituatie toegepast worden.

Na een korte juridische analyse is het is de aanbeveling twee mogelijkheden te onderzoeken en een pilot uit te voeren naar nut, noodzaak, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van deze mogelijkheden. Allereerst de mogelijkheid om de in de vergunning gehanteerde lozingseisen die jaarrond gelden, te vervangen door debietafhankelijke eisen die strenger worden naarmate de debieten afnemen. Voordeel van deze mogelijkheid is dat bedrijven zich kunnen voorbereiden op eisen in droge situaties. Of deze mogelijkheid praktisch uitvoerbaar is, proportioneel kan worden toegepast en niet alsnog zal leiden tot het geheel uitzetten van productieprocessen, is de onderzoeksvraag.

Als tweede de mogelijkheid om de 90 percentiel lage afvoer waarmee de vergunningsaanvragen getoetst worden, aan te passen. De 90 percentiel lage afvoer kan aangepast worden aan de meest recente afvoergegevens, of op voorspellingen van toekomstige afvoer, in plaats van de vastgestelde historische afvoer. Hiermee ontstaat een grotere kans dat waterkwaliteitsnormen ook niet in het geding komen bij de recente lage afvoeren. Het lijkt mogelijk te zijn de 90 percentiel lage afvoer te baseren op de afvoer van recente jaren. Bij het onderzoek naar die mogelijkheid moet de uitspraak van de Raad van State over de 90 percentielbenadering in de immissietoets betrokken worden.

Aanbevelingen kennisontwikkeling

Er bestaat een noodbevoegdheid om maatregelen te nemen bij 'gevaar' voor een waterstaatswerk. In die gevallen moet de beheerder vaststellen of als direct gevolg van een lozing het niet voldoen aan de oppervlaktewaternormen voor de aanwezige ecologie, of de aanwezige drinkwaterproductie, dusdanig 'ernstig' is, dat deze noodbevoegdheid ingezet moet worden. In situaties waarin niet alle feiten beschikbaar zijn én snel gehandeld moet worden, is deze open afweging niet altijd eenvoudig. Dat neemt niet weg dat een belangenafweging tussen de diverse maatschappelijke en ecologische behoeften dwingend wordt voorgeschreven door de verdringingsreeks. Vanuit die optiek zal het daadwerkelijk inzetten van bovenstaande noodbevoegdheden effectief kunnen leiden tot het veiligstellen van behoeften uit de verdringingsreeks. Rijkswaterstaat, ministerie IENW en Unie van Waterschappen gaan daarom onderzoeken in welke gevallen deze noodbevoegdheid ingezet kan worden.

2.8 Internationale samenwerking over stroomgebieden

Aanbeveling 20

Benut de reguliere grensoverschrijdende stroomgebiedoverleggen van rijk en regionale waterbeheerders, om de effecten van droogte en droogtemaatregelen op het grensoverschrijdende oppervlakte- en grondwatersysteem te agenderen. Houdt bij de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR), de internationale Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) en de Internationale Maas Commissie de samenhang tussen de belangen van scheepvaart, waterbeschikbaarheid en de waterkwaliteit in beeld.

Benut de Ministersconferentie van 13 februari 2020 om afspraken te maken over droogte en laagwater in het kader van het nieuwe ICBR Werkprogramma Rijn 2040.

Actiehouder: Ministerie IenW (stroomgebied) en waterbeheerders (deelstroomgebied)

Termijn: eind 2019

Aanbeveling 21

Verken de mogelijkheid de bestaande samenwerking met de Duitse waterbeheerder te intensiveren. Met als doel te komen tot inzicht in langere termijn risico's van extreem laagwater op de Roer. En daaruit de mogelijkheden te verkennen om rekening te houden met de Nederlandse belangen benedenstrooms bij weersextremen.

Actiehouder: Ministerie IenW

Termijn: eind 2019

Nederland is in perioden zonder neerslag grotendeels afhankelijk van wateraanvoer vanuit Duitsland en België, met name via de Rijn en de Maas. De droogte van de afgelopen zomer is besproken in de reguliere grensoverschrijdende overleggen op het niveau van stroomgebieden, maar ook voor deelstroomgebieden. Voor de Maas bestaan internationale afspraken. Ook in 2019 zal dit onderwerp op de agenda blijven staan in deelstroomgebieden, zoals in het oosten vanwege de nog altijd lage grondwaterpeilen in Oost-Nederland en aan de Duitse zijde van de grens. Naast de effecten op het oppervlaktewater moet in deze overleggen ook aandacht worden besteed aan de effecten van droogte en droogtmaatregelen op het grensoverschrijdende grondwatersysteem. De aanpak hiervan kan mede vorm krijgen in de (grensoverschrijdende) stroomgebied-beheerplannen, die alle EU-lidstaten op grond van de Kaderrichtlijn Water moeten hebben. Echter, formele internationale afspraken kosten jaren van overleg en onderhandeling. Een dergelijke afspraak dient uiteraard de belangen van alle betrokken landen. Hieronder wordt het internationale overleg meer concreet beschreven voor de hoofdstroom van Rijn en Maas en voor de Roer.

Laagwater in de Rijn staat op de agenda voor scheepvaart en andere functies

Binnen de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR) is het onderwerp laagwater opgepakt. In 2013 is een expertgroep Laagwater opgericht. Op de schaal van het Rijnstroomgebied zijn de droogtes uit het verleden geïnventariseerd en geëvalueerd. Conclusie is dat laagwater in de Rijn nu niet erger is dan honderd jaar geleden, maar wel meer gevolgen heeft voor een groter aantal gebruiksfuncties (scheepvaart, industrie, landbouw, energieproductie, enz.).

De vraag naar water en de socio-economische gevolgen daarvan worden onderzocht in het kader van Rijn 2040. In 2018 is gestart met laagwatermonitoring en vanaf 2019 zullen afspraken gemaakt worden over de communicatie over maatregelen in geval van laagwater/droogte. De expertgroep werkt ook aan een terugblik op de laagwaterperiode van 2018.

In de ICBR wordt nu gewerkt aan het werkprogramma Rijn 2040. Dit zal worden vastgesteld tijdens de Ministersconferentie 13 februari 2020 in Nederland. De internationale Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) wil voor het onderwerp laagwater nauwer met de ICBR samenwerken.

Het OFL adviseert het ministerie IenW, stakeholders te betrekken bij de voorbereiding van de ministersconferentie bijvoorbeeld bij onderwerpen als bevaarbaarheid, waterkwantiteit en waterkwaliteit (w.o. temperatuur en chloride).

De Centrale Commissie voor de Rijnvaart evalueert de laagwaterproblematiek op de Rijnwateren. Het blijkt dat laagwater verschillende consequenties heeft voor verschillende deelmarkten van de scheepvaart. De CCR bepaalt elke 10 jaar de effecten van klimaatverandering op de scheepvaart. In

2009 was de conclusie dat tot 2050 er geen ernstige gevolgen te verwachten zijn. Na 2050 werden deze wel verwacht. De CCR zal de conclusies van 2009 evalueren aan de hand van de meest recente klimaatvoorspellingen. De CCR zal in kaart brengen hoe groot de effecten kunnen zijn en welke maatregelen kunnen worden getroffen zodat scheepvaart mogelijk blijft. Het is niet onmogelijk dat daarbij ook de optie van (gedeeltelijke) kanalisering op tafel komt. In elk geval heeft de Duitse vaarwegbeheerder GDWS (Generak Direktion Wasser und Schifffahrt) zich voorgenomen het stuk Rijn tussen Bingen en St. Goar te verdiepen van 1,90m bij de Overeengekomen Laagwater Referentie naar 2,10m. Dit project is ook vastgelegd in het Bundersverkehrswegeplan.

Maas

Droogte is in de regenafhankelijke Maas een terugkerend fenomeen. In de afgelopen periode van droogte was de bevaarbaarheid op de Maas geen probleem. Dit komt omdat de Maas gestuwd is en een diepgang kent van 3 meter.

In de Internationale Maas Commissie staat sinds 2009 de problematiek van toenemende frequentie, ernst en duur van laagwater op de agenda. Dit heeft geleid tot diverse (operationele) internationale afspraken op het gebied van laagwater. Voorbeelden zijn een internationaal laagwaterbericht en een multilateraal protocol voor (dagelijkse) uitwisseling van (laagwater) debieten. Er wordt sinds 2015 gewerkt aan een Plan van Aanpak voor extreem laagwater, het belang van dit plan neemt toe door klimaatverandering en de toenemende droogte.

Er is voor de Maas sinds 1995 een Maasafvoeroverdrag met de Vlamingen gesloten. In dit verdrag zijn afspraken gemaakt over de verdeling van het water in de hoofdstroom van de Maas tussen Nederland, Vlaanderen en de Gemeenschappelijke of Grensmaas. Het is niet in Nederlands belang dit Maasafvoeroverdrag ter discussie te stellen. Ook bovenstrooms zijn er grote belangen van scheepvaart, elektriciteitsopwekking en drinkwaterbuffers.

Om de waterbeschikbaarheid voor Nederland te vergroten, zijn er internationaal binnen de Maas, weinig reële en effectieve mogelijkheden binnen het waterbeheer. Dit maakt het Plan van Aanpak extreem laagwater extra gevoelig; er is een grote kans dat er buiten het waterbeheer naar oplossingen moet worden gezocht.

Roer

De Roer draagt in tijden van lage Belgische Maasafvoeren significant bij aan het debiet op de Maas benedenstrooms van Roermond. Het is zinvol om de samenwerking met Duitse instellingen en het Wasserverband Eifel-Rur te intensiveren. Belangrijk onderdeel daarbij is het Duitse voornemen om te onderzoeken of het beheer van de stuwmeren in de Eifel dynamischer kan, om zo beter te reageren op extreme situaties. Hierbij is het voorkomen van wateroverlast benedenstrooms bij hevige regens ook van groot belang. De subcommissie A Maas-Roer van de Nederlands-Duitse Permanente Grenswatercommissie (onder het Grensverdrag) is de plek om dit formeel te verankeren.

2.9 Crisismaatregelen effectief, maar economische schade is opgetreden

Aanbeveling 22

De beleidstafel adviseert om een update te maken van het onderzoek naar economische effecten met daarin:

- *een kleinere bandbreedte;*
- *voor zover mogelijk, een kwantificering van schade in natuur;*
- *het kwantificeren van de schade in bebouwd gebied (woningen, infrastructuur, stedelijk groen) door droogte, die direct gerelateerd is aan droogte van 2018. De schade door de structurele bodemdaling valt buiten de scope van de Beleidstafel Droogte.*
- *Een duiding van het handelingsperspectief om schade in bebouwd gebied door droogte bij volgende droogteperiodes te voorkomen.*

Actiehouder: Ministerie IenW

Termijn: september 2019

Waterbeheerders hebben in 2018 een breed palet maatregelen getroffen in het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen om het beschikbare zoetwater in tijden van watertekort zo goed mogelijk te sturen. Veendijken werden nat gehouden, verzilting is zo veel mogelijk tegengegaan en water is daar waar mogelijk aangevoerd. Delen van Nederland (Hoog Nederland en Zeeland) kennen geen wateraanvoermogelijkheden en zijn volledig afhankelijk van neerslag en grondwater. De gevolgen hiervan waren goed zichtbaar, denk aan de drooggevallen beken en verdorde vegetatie.

De getroffen maatregelen waren over het algemeen genomen effectief en zijn mede door de goede samenwerking tijdig en kundig getroffen. Hierbij is flexibel ingesprongen op soms onverwachte ontwikkelingen. Uit evaluaties van maatregelen en samenwerking komen verschillende lessen en aanbevelingen naar voren. Deze zijn grotendeels in bovenstaande paragrafen beschreven.

Toch heeft de droogte van 2018 economische effecten gehad voor Nederland als geheel. Een eerste voorlopige maar onvolledige inschatting, opgesteld door Ecorys op basis van data-analyse, literatuurstudie en gesprekken met verschillende sectoren, komt uit op een bandbreedte van de netto economische effecten¹ van 0.5 tot 2 miljard euro. Deze effecten zijn berekend ten opzichte van een gemiddeld hydrologisch jaar uit de 100-jarige reeks. Schade voor de sector en schade voor de Nederlandse economie zijn ingeschat voor de belangrijkste gebruikers van zoetwater: landbouw, scheepvaart, waterbeheerders, drinkwater, bebouwd gebied, industrie, recreatievaart, energie en natuur. In het Ecorys onderzoek is voor bebouwd gebied en natuur de schade slechts beperkt of niet gekwantificeerd. Voor de recreatievaart en de energiesector is de omvang van de schade als verwaarloosbaar ingeschat en niet gekwantificeerd.

Er zijn twee verschillende soorten schadecijfers, namelijk vanuit sectoraal perspectief en vanuit economisch perspectief.

¹ Economisch effect is: alle netto schade in de gehele keten die terecht komt bij Nederlandse producenten en/of consumenten

Sectorale effecten hebben betrekking op één sector en negeren daarmee positieve of negatieve doorwerkingen op andere sectoren in de keten en/of de Nederlandse economie. Dit zijn bijvoorbeeld omzet- en productiekostencijfers. Deze cijfers kunnen worden gebruikt om een beeld te geven van droogtebestendigheid in bedrijfseconomische zin en van de verdeling van effecten binnen de sector (tussen regio's, sub-sectoren en bedrijven).

Economische effecten omvatten alle netto schade in de gehele keten die terecht komt bij Nederlandse producenten en/of consumenten. Prijsverschillen die leiden tot winst voor één partij en verlies voor een andere partij worden dan tegen elkaar weggestreept. Effecten die in het buitenland belanden worden niet meegenomen. De cijfers kunnen worden gebruikt om een beeld te geven van de ordegrrootte van effecten op de gehele Nederlandse economie en om de ordegrrootte van effecten tussen sectoren of ketens te vergelijken.

De grootste effecten doen zich voor in de voedselproductieketen (ca 400 – 1.900 miljoen euro) en transportketen (ca 70 – 160 miljoen euro). Hierbij wordt opgemerkt dat voor natuur geen kwantificering is gemaakt wegens onvoldoende data; ook voor de berekening van schade in bebouwde gebieden ontbreken verschillende data. De eerste resultaten zijn omgeven door grote onzekerheden, die kunnen verkleind worden wanneer onder meer een simulatie van het hydrologisch jaar 2018 beschikbaar is. Het overlegorgaan Fysieke Leefomgeving wijst erop dat er ook schade is opgetreden in Duitsland, bijvoorbeeld door verschuiving in vervoersmodaliteiten.

Sectoraal gezien lijkt binnen de landbouw sprake van de grootste inkomstenderving als gevolg van de droogte. Daarbij valt de grote spreiding tussen regio's op: de grootste inkomstenderving vindt plaats op hoge zandgronden en kleigebieden in de Zuidwestelijke delta, daar waar gebruikers aangewezen zijn op het beschikbare grondwater. Aanvullen van de beschikbare grondwatervoorraad is tijdens droogte niet mogelijk, maar des te belangrijker in de herstelperiode.

De droogteperiode heeft ook invloed gehad op de grondwaterstanden in bebouwd gebied die dieper zijn uitgezakt dan wenselijk, voor het behoud van funderingen van gebouwen, infrastructuur en groen. Hierdoor is schade opgetreden aan gebouwen en levensduurverkorting van funderingen, waarvan de gevolgen zich pas later zullen manifesteren. De Beleidstafel Droogte raadt aan om nader uit te zoeken hoeveel deze direct aan de droogte van 2018 gerelateerde schade is én daarbij ook te inventariseren welke maatregelen mogelijk en effectief zijn om schade in bebouwd gebied ten gevolge van droogte te voorkomen. Daarmee worden handelingsperspectieven geschetst.

De bandbreedte in de berekende schade kan verkleind worden voor landbouw en de scheepvaartketen, als meer statistieken beschikbaar zijn en het hydrologische jaar 2018 is gesimuleerd. De modelberekeningen leiden dan in principe tot één bedrag per sector, met een onzekerheid daar omheen (maar niet een factor 2 tussen de onder- en bovengrens of meer). Een kaartbeeld van de sectorale effecten zal daarbij verduidelijkend werken (met name bij landbouw). Daarnaast kan de opbrengst van maatregelen die genomen zijn om schade door droogte te beperken, geïnventariseerd worden.

Aanbevelingen kennisontwikkeling

Waterschappen zorgen dat zij de kennis paraat hebben, over de gevolgen voor de waterverdeling, wanneer in geval van calamiteiten van de beheermarges moet worden afgeweken.

De STOWA neemt kennisvragen op in hun onderzoek, over het effect van droogte op veenkades n.a.v. inventarisatie droogtegevoelige kades.

Rijkswaterstaat wordt gevraagd om de mogelijkheden voor het optimaliseren van operationele maatregelen tijdens laagwaterperioden verder te verkennen, zoals de inzet van zoutlek-beperkende maatregelen en de bediening van schuts- en spuisluizen en stuwen.

Ministerie Infrastructuur en Waterstaat (DGWB) wordt gevraagd initiatief te nemen om de debiet-chloride relatie voor de achtergrondconcentraties bij Lobith en Eijsden voor beleid en operationeel gebruik te verbeteren middels een gezamenlijke deskstudie.

Aanbevelingen beleid lange termijn

DGWB blijft in de lead voor het maken van operationeel toepasbare economische afweging(smodellen) voor droogteschade en waterbeheer met als doel om betere economische afwegingen in de verdringingsreeks te kunnen maken.

Daarnaast gaat het Bestuurlijk Platform Zoetwater onderzoeken of het minder kwetsbaar maken van cruciale verdeelwerken en inlaten qua maatschappelijke kosten en baten uit kan.

3 Proces Beleidstafel Droogte

3.1 Doorlopen proces

De Beleidstafel Droogte heeft op 10 december 2018 het plan van aanpak en de lijst met belangrijke en urgente vraagstukken vastgesteld. De vragen zijn uitgezet bij trekkers en specialisten van Rijkswaterstaat, waterschappen, provincie, VEWIN etc.

Het OFL heeft op 21 januari een bijeenkomst gewijd aan de deze vraagstukken. Daar zijn zorgen en belangen gedeeld. Op 22 januari zijn in de werksessie Deltaprogramma zoetwater (DPZW), het gremium waarin de ambtelijke begeleidingsgroep adviseert, de thema's verdringingsreeks, verzilting en grondwater besproken. Hier zijn ervaringen van de zomer 2018 gedeeld, wensen geuit en door de trekkers eerste resultaten gedeeld.

Het projectteam Beleidstafel Droogte heeft een concept synthesesnotitie opgesteld op basis van de resultaten uit de acties. Deze synthese is tijdens de werksessie DPZW van 19 februari besproken en aangevuld. De Ambtelijke Begeleidingsgroep heeft schriftelijk gereageerd op het eerste concept. Deze reacties zijn verwerkt.

De maatschappelijke partijen hebben via het OFL op basis van een concept synthesesnotitie de beleidstafel geadviseerd. Dit advies is gepresenteerd en besproken tijdens de Beleidstafel van 11 maart. Een onafhankelijke wetenschappelijke commissie heeft een expert judgement gegeven, dit is tijdens de Beleidstafel Droogte van 11 maart gepresenteerd. Het advies van OFL en expert judgement zijn verwerkt in deze eindconcept rapportage.

Het Bestuurlijk Platform Zoetwater heeft op 14 maart de aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte besproken de belangrijkste conclusies zijn dat:

- Het BPZ akkoord gaat met haar acties voor waterverdeling, verzilting en IJsselmeer, deze acties zullen worden opgepakt.
- Het BPZ heeft behoefte aan een verdere concretisering van de actielijst (wie, wat, wanneer). Maar actiehouders, zoals benoemd in deze rapportage gaan aan de slag.
- Er veel aandacht nodig is voor communicatie, zodat heldere, op elkaar afgestemde, boodschappen worden voorbereid voor nieuwe perioden van droogte.

De Beleidstafel Droogte is een adviserend orgaan. De Beleidstafel belegt haar adviezen bij de beslissende gremia, zoals het Bestuurlijk Platform Zoetwater, Stuurgroep Water en Stuurgroep Deltaprogramma.

3.2 Vervolgproces Beleidstafel Droogte najaar 2019

De Beleidstafel Droogte heeft in december 2018 ook een tweede tranche aan vraagstukken vastgesteld. De antwoorden op deze vraagstukken worden verwacht in september/oktober 2019.

In het najaar bespreekt de Beleidstafel de tweede tranche vraagstukken in samenhang met de lange termijn beleidsacties uit deze rapportage. De eindresultaten van de Beleidstafel Droogte worden eind 2019 opgeleverd.

De overlegorganen Fysieke Leefomgeving en de wetenschappelijke commissie zullen betrokken zijn bij de tweede tranche vraagstukken en in het najaar hun advies geven.

Bijlage 1 Betrokken partijen

1. Deelnemers Beleidstafel Droogte	
2. Deelnemers Ambtelijke Werkgroep Droogte	
3. Kernteam Droogte	
4. Betrokken maatschappelijke partners via OFL	
<ul style="list-style-type: none"> • LTO Nederland • Brancheorganisatie Schuttevaer • Havenbedrijf Rotterdam • Federatie van Oppervlaktedelfstoffenwinnende Industrieën • Coalitie Het Blauwe Hart • Waterrecreatie Nederland • KAVB (Koninklijke Algemene Vereeniging voor Bloembollencultuur) • Vewin (Vereniging van Waterbedrijven Nederland) • Natuurmomenten • Staatsbosbeheer • TenneT 	<ul style="list-style-type: none"> • Stichting Duinbehoud • Young Professional bij o.a. Denktank Ministerie I&M • VNO/NCW • WNF • EVO belangenbehartigersorganisatie voor verladers • Sportvisserij Nederland • Vereniging voor Energie, Milieu en Water (zakelijke elektriciteit-gas- en waterafnemers) • Waterrecreatie Nederland (voorheen Stichting Recreatietoervaart Nederland) • De Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)
5. Betrokken kennisinstellingen	
Afhankelijk van de gestelde kennisvragen en vraag gestuurd.	
<ul style="list-style-type: none"> • KNMI • NKWK • Deltares 	<ul style="list-style-type: none"> • RIVM • Stowa • Marin

• WUR • PBL	• KCAF • KWR (drinkwater)

6. Onafhankelijke wetenschappelijke commissie

Amersfoortseweg 9
3951 LA Maarn

Postadres:
Postbus 150
3950 AD Maarn

T: +31 (0)343 - 745 600
info@infram.nl

www.infram.nl